

אל המבקש

עלון חודשי להפצת תורת המוסר בדרכו של מרן הסבא מנובהרדוק צוק"ל

תשרי תשפ"ב

שנה ה' גיליון מס' 91

קבלות

קבלה על השנה הבאה

פעם אחת, בימי 'אלול', באתי אל הג"ר אליהו לאפיאן זצ"ל, לבקש ממנו עצה ותושיה על ג' דברים רוחניים, שעלה בדעתי לקבל עלי להשתדל בהם לשנה הבאה. ופגשתי אותו בתפילת שמו"ע של מעריב בישיבת קמניץ; והוא האריך בתפילתו, ובישיבה לא היה כבר אף אחד כשגמר תפילתו. וכשראה אותי, לקחני בידו הקדושה, ואמר בזה"ל: "הרי הימים האלו - ימי אלול; וכל אחד וודאי חושב איזה 'קבלה' עליו על השנה הבאה. והנה: "לב יודע מרת נפשו" - וכל אחד יודע הטבעים שלו, האיך להשתדל ולעסוק עם טבעו. ולמשל, אם אחד יש לו טבע פלוני - צריך לעשות כך וכך כנגדו; ובטבע פלוני - כך וכך... ואמר לי את כל הג' הדברים שחשבתי לשאול אותו עליהם ועצתו מה לעשות ופטרני מיד לשלום... הנה כל אחד יכול לפרש הדבר כרצונו; אבל עובדא היא בלא גוזמא כלל" (לב אליהו' עמ' 22).

איך אפשר לעבור בשלום את יום הדין?

הג"ר אליהו לאפיאן זצ"ל היה מזכיר, שלא לשכוח לקבל כל אחד על עצמו קבלות בעת תפילת נעילה - כי איך אפשר לעבור בשלום את יום הדין בלי לקבל ע"ע איזו שהיא קבלה, להיות יותר טוב מכפי שהיה כל השנה שעברה?!

הוא נהג לייעץ בשם הסבא מקלם, שיזכור כל אחד לקבל ע"ע בקבלה הוא כשיו עכשיו בעת נעילה; והרווח בזה יהיה - שכל קבלה שמקבל אח"כ במשך השנה, תהיה לה קדושת יום הכיפורים, מחמת התנאי שבשעת נעילה. ובמשך השנה, בעת שהיה מדבר וועדים על ענין התקנות והקבלות, היה תמיד מזכיר שעלינו לדעת שיש לקבלות שלנו תוקף קדושת יוה"כ! (לב אליהו' ח"ג עמ' 36).

עיקר הקבלות

הסבא מקלם זצ"ל אמר בשם הגר"ס: כי עיקר הקבלה ביוה"כ צריכה להיות על לימוד המוסר, כי הרי איננו משיגים עד יוה"כ את כל עניני התשובה, ואנו צריכים להשיג את יוה"כ שלנו במשך השנה הבאה. (מפי הג"ר חיים פרידלנדר זצ"ל - 'בית חיינו' ח"א עמ' קי"ט' וכ"כ ב'פנקס הקבלות' עמ' רכ"ב; וב'אור יחזקאל' ח"א מכתב ר"כ).

שמירת שבת קודש

כותב המשיג הג"ר יחזקאל לווינשטיין זצ"ל (או"י עמ' של): "זכורני בשנה הראשונה בהיותי בקלם, הייתה הקבלה הראשית לקראת ראש השנה - להיזהר בשמירת שבת וכו' כי כן דרכו של היצר במקום שהריוח יותר גדול משתדל להחטיא את האדם במיוחד וכיון ששקולה שבת כנגד כל התורה משתדל ביותר להחטיאו בשמירת שבת".

"ובימים אלו הנוראים, ראוי לאדם למעט בלימודים אחרים וירבה בלימוד ספרי יראים - ולעורר בו לתשובה. אך עיקר התשובה: החרטה על העבר; והקבלה להבא - שלא ישיב לכסלה עוד. כי בלתי זה, אף אם יתענה האדם משבת לשבת כמה פעמים, ויעשה כל הסגופים שבעולם - הכזה יהיה מום יבחרהו הבורא ית"ש ויתעלה?! שאם לא קיבל על עצמו על הבא שלא ישוב עוד לאותו עוון - הרי הוא ממש כטובל ושרץ בידו... (יסוד ושו"ש העבודה, שער י', פ"ד).

קדושת יום הכיפורים

מאז ומעולם היה מקובל בעם ישראל, להתחיל מיום הכיפורים והלאה, לקדש את יום ה'עשירי קודש'. דהיינו: החל מיום הכפורים - כל יום עשירי שיהיה יום 'חשבון נפש' והתקדשות. במשך הדורות, היו עצמו ביום זה; והיו שנהגו בתענית דיבור, התבודדות ופרישות. ב'קלם' הנהיגו לצרף ל'קבלות' יום הכיפורים 'קבלה' זו של 'עשירי קודש'; והיינו, שכל יום עשירי יבדקו היכן עומדים בקבלות שקבלו ביוה"כ"פ. והרווח בזה הוא להמשיך את קדושת ואור יום הכיפורים לכל ימות השנה. והגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל היה מספר, שבין קבלות הג"ר ישראל סלנטר זי"ע ליום הכיפורים, הייתה 'קבלה' לחשוב ולראות עצות איך יהיה קיום לקבלות.

ובענין זה סיפר הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל: "אספר לכם דבר מהסבא מקלם. שהיו בת"ת שם אברכים גדולים מאוד בתורה; היו שם: ר' משה מרדכי עפשטיין ז"ל; ר' דוד טעביל דיינובסקי ז"ל; ר' חיים יאניווער ז"ל, שהיה עילוי גדול; ועוד כמה אברכים מצוינים. פעם אחת ביום הכיפורים ראו אותו יושב כל הלילה ממש, יושב וחושב. ניגש אליו אחד ממקורביו, ושאלו: הלא צריכים להתענות? והאיך יושבים כל הלילה ולא נחים לכה"פ זמן מועט לישון קצת? ויען לו הסבא: דע! כי אני יודע ומכיר את הטבע של כל אברך ואברך אשר נמצא פה; ואני הרי אצטרך באמצע השנה לדבר עם כל אברך לפי טבעו, לכן אני חושב כעת לבלי יום הכיפורים: איך ומה אדבר עם כל אחד ואחד - כדי שכשאדבר באמצע השנה איתם, יהיה זה מתוך קבלת יום הכיפורים שקבלתי עלי הלילה!" (לב אליהו' ח"ג עמ' שיא).

'קבלה' שלא יעבור יום בלי 'לימוד המוסר'!

הג"ר ישראל סלנטר זצ"ל אמר, שקודם ראש השנה יקבל כל אחד על עצמו 'קבלה' באיזו מידה הצריכה תיקון - חוץ ממה שצריך לשוב בתשובה שלימה. ובוילנא מצאו קבלה שכתב הג"ר חיים עוזר זצ"ל, קבלה לשנת תרצ"ב, שלא יעבור עליו יום בלי לימוד מוסר! וזה אע"פ שהיה טרוד כל היום במתן תשובות לשואלים - שהיו מאות מכתבים מגיעים אליו, שהיה צריך להשיב עליהם! (חיי עולם נטע' עמ' קנ"ז).

גדרים וסייגים

על הגה"צ ר' צבי מיכל שפירא זצ"ל מירושלים מסופר: "ובימי הדין היה מוסיף גדרים וסייגים; וכנראה במכתבי קדשו, היה גומר בדעתו איזה גדרים וסייגים בכל עשייתו, וכתבם בספר ברמז - למען יתבונן בשנה האחרת, אם עלה לו השנה במשמרתו וטהרתו". (צבי לצדיק' עמ' 40).

(קדוש אלול, עמ': 188-191)

ניתן לקבל עלון זה במייל: elhamevakesh@gmail.com

"הארית התשובה"

הגה"צ רבי ישראל דוד ניונר זצוק"ל

יתחשב בזה? אלא ממשיך רבנו יונה ומבאר זאת: "כי אמרו ז"ל (סוטה כא.) עבירה מכבה מצווה, ובעת התשובה יתכפרו העוונות ותתעורר זכות המצווה ויאיר נרה, אחרי אשר לא הגיה אורו לפני התשובה. וכן כתוב (איוב ח' ו') "אם זך וישר אתה כי עתה יאיר עליו ושלם נות צדקך" אמרו ז"ל אם זך וישר היית לא נאמר, אלא אם זך וישר אתה - שעשית תשובה "כי עתה יעיר עליך" עתה אחרי התשובה יעיר עליך כל הצדקות שעשית מלפנים ואשר הי' נוך פתוח לרוחה ונטעתת אשל אכסניה. וכו' וקודם התשובה לא היו צדקותך מגינות עליך, ואחרי שובך וסר עונך יעיר זכותך ושלם נות צדקך" עכ"ל.

וביאור דבריו הוא, שעבירה היא לא מבטלת ומוחקת את המצווה - אלא העבירה גורמת שאורה של המצווה נכבה, בדמיון לנר מכובה - אע"פ שמציאותו קיימת. כך היא מהותה של המצווה: שהיא נמצאת - אבל היא 'שוכה' כביכול. וע"י שאדם חוזר בתשובה - האור של המצווה דולק ומאיר שוב פעם. כמו שכי': "כי נר מצוה" וכו'. ורבנו יונה מבאר - שאפילו אחד שמרבה במצוות, ואפילו עם ריבוי מצוותיו והוא גם בעל חסד עצום וכו'... העבירות מכבות לו את כל המצוות - וזה לא נחשב בכף המאזניים של יוה"כ!

על פי זה מובן היטב מדוע פסק הרמב"ם שצריך דווקא עשיית 'תשובה'. שבלי עשיית תשובה - אי אפשר למצוות שיאירו! וא"כ, אי אפשר להם להישקל ולהיחשב בעת דינו של האדם. וע"י ה'תשובה' יאירו אורות המצוות של האדם - ורק אז הם נחשבים ונשקלים; ואזי יכול האדם להיחתם לחיים!

וכיסוד זה מצינו גם בדברי ה"אור החיים" הק' על הפסוק "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך לך נתן ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם" (דברים כו' ב') וז"ל: "ירמוז שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיו על פי דבריהם, כאומרו "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט" וגו', והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בסי' מסכתות כמניין טנא, שזולת זה הגם שיעשה כל מצות שבעולם ישרף הוא והם, ואומרו והלכת אל המקום וגו' לפי שבעלית הנפש לעולם העליון לא תלך תכף ומיד להקביל פני ה' עד שיכין עצמו בפרוודור, ויש שמתעכבים עד שבעה ימים, או חודש, או ימים, כאמור בסי' הזוהר (ח"א, פא), ואחר כך עולה לנן עדן העליון הנקרא צרור החיים, והוא המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם". עכ"ל.

ביאור דבריו ש"טנא" בגימ' שישים - כנגד מסכתות השי"ס. וע"כ, צריך שכל דברי האדם יהיו ע"פ התורה שאם לא יעשה כמו דברי תורה ישרף הוא והם... רח"ל. ז"א ישש היכי תמצוי כזו, שאדם יעשה מצוות ולא יעמדו לו ביום הדין כלל וכלל. וכמו"כ כאן בדברי רבנו יונה: אדם שלא עשה תשובה - מצוותיו מכובות. ואין לאדם שום עצה לזה - אלא רק לעשות 'תשובה', כדי שיעמדו לו ביום הדין! וע"ז אמר רבנו יונה: "ואחרי שובך וסר עונך - יעיר זכותך"

בזכות הקורבנות - לימוד המוסר!

ומסיים שם רבנו יונה: "ונשלמה פרים שפתינו" - יחשב וידיינו כחטאת פרים, לרצון לנו לפניך" עכ"ל. שעד כדי כך גדול כח התשובה והיודי להועיל לאדם - עד שזה נחשב ממש כמו קורבן לפניו ית'! שאם לא כן - אז גם התפילה לא מועילה. אלא רק ע"י התשובה - המצוות מאירות, והתפילה והיודי הם כמו קורבן לפניו!

ולכאורה, מה ההבנה בדברי ר"י ז"ל - וכמו שמצינו בכמה מקומות בדברי חז"ל הק' - במה שהשווה את התפילה והיודי לקורבן - שע"כ מתכפרים העוונות, והאדם נחתם לחיים? ומה היא ההשוואה בין קורבן לתשובה?

מאמר זה נאמר ביום כ"א אלול תשס"ט בביתו של מו"ר רבי ישראל דוד זצ"ל. וזאת, לאחר שהיה ר"ד זצ"ל בבית"ח "שערי צדק" בפגישה אצל מומחה לרפואת עיניים - לאחר שסבל תקופה ארוכה מעיניו. שכידוע, סבל הוא בעיניו עקב מאורעות השואה, ואכמ"ל. והי' הוא אז במצב קשה מאוד בעיניו. וג"כ באותו היום היה בכלל מאוד חלש וכואב. לאחר שחזרנו לביתו, באתי להיפגש ממנו; וא"ל: שב רגע, אני רוצה לומר לך משהו. והוא שוכב באפס כוח במיטה שבחדר לימודו. ואז הוא שואל: איפה המקליט...? א"ל, שאין לי רצון להטריח אותך, ח"ו, ואם ירצה, אבוא יותר מאוחר, או למחרת. והי' אז אמור לנסוע לאמריקה לאחר יומיים - כדי לעבור שם את הימים הנוראים ואת תקופת החגים. וא"ל ר"ד זצ"ל: עכשיו...! ואמר אז את המאמר הנפלא הזה במסיני"נ. כ"כ השפיע והרביץ תורה ומוסר ככל יכולתו!

~~~~~

כתב הרמב"ם ז"ל בה' תשובה (פ"ג, ג'): "כשם ששוקלין עוונות אדם וזכויותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלים עוונות כאו"א מבאי עולם עם זכויותיו ביו"ט של ר"ה. מי שנמצא צדיק - נחתם לחיים. ומי שנמצא רשע - נחתם למיתה. והבינוני - תולין לו עד יוה"כ. אם עשה תשובה - נחתם לחיים. ואם לאו - נחתם למיתה" עכ"ל. ובתחילת דבריו בפרק הני"ל כתב הרמב"ם, ש'צדיק' - מצוותיו הם יותר מעבירותיו. ו'רשע' - להפך, שהעבירות שבידו הם יותר מהמצוות שלו. והבינוני - הוא מחצה על מחצה.

ורב חסד - מטה כלפי חסד!

ותמה ע"כ הלחם משנה בד"ה "אם עשה תשובה" וז"ל: "וא"ת וכי לא עשה תשובה אמאי נחתם למיתה? הא הוי מחצה על מחצה - ורב חסד מטה כלפי חסד! כבר תרצו בזה דהיכא דלא עשה תשובה הוי עוון אחד נוסף על העוונות - משום דבאלו עשרה ימים של תשובה, הוא חייב לעשות תשובה, ואם לא עשה הרי עוון אחד נוסף על העוונות". עכ"ל.

והסבר דבריו הוא, מדוע זה שלא עשה הבינוני 'תשובה' זה מכריע לו את הכף למיתה? הרי הוא בינוני - שהוא מחצה על מחצה; ואמרו בגמ' ר"ה (יז.): "רב חסד - מטה כלפי חסד" וכתב הרש"י ע"כ: "הואיל ומחצה על מחצה הם - מטה את ההכרע לצד זכות; ואין יורדין לגיהנם" עכ"ל.

וא"כ מדוע יגזר דינו של הבינוני למוות דווקא ללא תשובה? הרי מציאותו כבינוני אמורה לעורר את רחמי הבורא - ויטה לו את דינו כלפי החיים ע"י החסד! ותירץ הלח"מ, שעצם זה שלא עשה 'תשובה' - ע"כ כבר הוסיף עבירה נוספת על עוונותיו; משום שבעשרת ימי תשובה - זהו חוב לעשות תשובה, וא"כ אין לו את ההטייה של 'רב חסד'.

אולם, דברי הלח"מ בביאור דברי הרמב"ם צריכים ביאור: מדוע על הבינוני לעשות דווקא 'תשובה' - הרי היה אפשר לומר שיוסיף עוד מצווה מסויימת; או אפילו מצוות אחרות - ועל ידי כך יטה את הכף! וכאן משמע מהלח"מ, שרק ע"י 'תשובה' יוכל להינצל הבינוני בדינו. וא"כ, מדוע אם לא עשיית 'תשובה' בדווקא - אז נחתם למיתה?

ובעת התשובה יתכפרו העוונות!

ואפשר להבין את דברי הלח"מ ע"י דברי רבינו יונה בספרו "שערי תשובה" (א' מ"א) בהסברו את כי עיקרי התשובה, וז"ל: "החמשה עשר - התפילה. יתפלל אל ד' ויבקש רחמים לכפר את כל עוונותיו. כעניין שנא' (הושע י"ד ג'): "קחו עמכם דברים ושובו אל ד"י - זה עניין היודי. ו"אמרו אליו כל תשא עוון וקח טוב" - זה עניין התפילה. ופירוש 'קח טוב' - קח מעשה הטוב שעשינו". ז"א, שאנו מתפללים להקב"ה, שע"י היודי שעשינו - תקח את מעשינו הטובים ותתחשב בהם.

והאם יש הווא אמינא כזאת שהאדם יעשה מצווה והקב"ה לא

"הארץ התשובה" – המשך

ואז יוכלו לזכות ביום הדין לשנה טובה וברכה.

אולם בוודאי הקב"ה רוצה בטובתן של ישראל, ואדרבה עבור זאת גופא ציוה לישראל לעשות מקודם ר"ה דווקא ואח"כ יוה"כ. יען כי הקב"ה יודע לבבות בני אדם כי רחוקים המה מאד מדברים רוחניים כמו סליחת עונות ועוה"ב וכדומה - להיותם פה בעולם השפל, וכל ההרגשים - המה רק דברים גשמיים - כמו בני, חיי, ומזוני, ולא יוכלו לעלות פתאום למדרגה הגבוהה - להרגיש עניין הרוחני של יוה"כ - כפרת עוונותיהם, לזאת ציוה להם מקודם לעשות ר"ה - שבו דנים את האדם על דברים גשמיים - דברים שיש לו בהם הרגש גדול - וכאשר יחס לבנם בבקשתם על בני, חיי, ומזוני - או אז אולי יוכלו לצעוד הלאה גם ליוה"כ - שהוא עומד על דברים הנעלים - לרוחניות, לסליחת עונות וכדומה! וזהו כוונת המדרש 'אורי' - בר"ה, ר"ל שעל ידו הוא מאיר לנו לעלות מעלה - להרגיש התשועה הגדולה - בכפרת העוונות. וזהו 'ישעי' - ביוה"כ, שעי"י כך אנו נושעים באמת ביוה"כ. עכ"ל.

ובמקום אחר הסביר זאת הגרי"ב זצ"ל ע"י משל: מלך רם ונישא הלך לבקר את נתיניו ברחוב הראשי שבעיר הבירה. בשעה היעודה התאספו כל אנשי העיר משני צידי הדרך שבה אמור המלך לפסוע עם פמלייתו. בעת שהתהלך המלך שם קרה מקרה חמור מאוד: מאחד מהבתים הסמוכים, נזרקה אבן ישר על ראשו של המלך, ופצעה אותו קלות. מיד שומרים המלך רצו לאותו הבית כדי לתפוס את הזורק. כשהגיעו לשם, ראו נער צעיר שעשה מעשה חמור זה. כולם בטוחים היו שהמלך מיד יורה על הריגתו בו במקום. אולם המלך ציווה לקחת נער זה ולהביאו לארמונו. ושם בארמון ציוה המלך לטפל בו בכל צרכיו ושכר לו מורים שילמדו אותו; וגידלו המלך כבנו ממש. לאחר שנים, שעלה ונתעלה בכל מידה טובה ונכונה - קרא לו המלך כמנהגו מידי פעם בפעם, ושוחח עימו על עניינים שונים. באותה שיחה שאל אותו המלך האם הוא יודע מה היא מעלת המלך? ומהו הכבוד הראוי למלך? וענה לו הנער כהוגן. ואחר כך שאל אותו המלך, מה דינו של מי שמבזה את המלך? וכמו"כ ענה לו כהוגן. ואח"כ שאל אותו המלך, ומה דינו של מי שזרק אבן ברחובה של עיר על ראשו של המלך? הנער הזדעזע ואמר שאחת דתו להמיתו! אמר לו המלך הידעת שכך היה מעשך בעבר...? שזו הייתה כוונת המלך מלכתחילה, כדי שיבין כמה חמור ומגונה מה שעשה אז, שאם היה הורגו, הנער לא היה מבין כלום מחומרת מעשיו. ולאחר שהשכיל והבין בחצר המלך, ידע והבין כמה חמור מעשהו זה.

וכמו כן אצלנו: אם האדם יכנס מיד ליום הכיפורים עם כל חטאיו וטומאת עוונותיו, ולא יודע ממעלת המלך, ויאמר על חטא שחטאנו לפניך... האם הוא מבין מה זה 'חטא'? והאם הוא בכלל מבין מה זה 'לפניך'? מה זה 'אבינו מלכינו' - אנו לא יודעים כלל מזה, ולא מרגישים כלום! אז צריך לנו קודם את ימי חודש אלול, שהם הכנה לקראת יום הדין. אח"כ יש את ימי ר"ה ועשרת ימי תשובה - כדי שנמליך את הקב"ה עלינו; ועי"כ אפשר לנו לחזור בתשובה שלימה ביוה"כ, בידיעה והבנה אמיתית למי חטאנו ופשענו!

ובזה יתיישב גם דברינו לעיל לפי המהלך הנ"ל: "אורי בר"ה וישעי ביוה"כ" - עיי' העבודה הגדולה של חודש אלול, ור"ה, ועבודה רבה של תשובה, והמלכת הקב"ה - זהו הדבר שגורם ליאורי, להאיר את כל החשיכה הגדולה שנהייתה מהעברות שאין שום אפשרות להעיר חושך ואפילה זו אלא רק עיי' תשובה.

והתשובה האמיתית והשלמה תיתכן רק עיי' 'לימוד המוסר', וכלא תשובה? אין. היש תשובה בלא לימוד המוסר? גם זה אין! ועיי' שנבוא ביוה"כ עם המצוות 'המאירות' - שזה ייתכן רק עיי' 'תשובה' שהיא עיי' 'לימוד המוסר' - שאינם מכובות, נזכה לישועה אמיתית ביוה"כ!

(ה'מוסר והנועם' ח"ב)

בזכרוני, שיחה נפלאה של מו"ר 'רבנו' - הגה"צ רבי גרשון ליבמן זצוק"ל, עוד מהתקופה שהישיבה הייתה בגרמניה, מיד לאחר השואה. בפרשת "לך לך" אומר אברהם אבינו להקב"ה (בראשית טו, ח): "במה אדע כי אירשנה". ורש"י הק' מסביר שם: "לא שאל לו אות - אלא אמר לפניו: הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה? אמר לו הקב"ה: בזכות הקרבנות". ושאל רבנו זצוק"ל: וכי חסר זכויות לבני ישראל? זכות התורה, המצוות, והמסירות נפש בכל הדורות. וכי רק הקרבנות זוהי הזכות שעיי' א"ל הקב"ה שיתקיימו בניי בארץ? ורבנו זצוק"ל הסביר שהזכות של "הקרבנות" זהו "לימוד המוסר"! שהזכות של "לימוד המוסר" - זה זכות מספיקה לכך שההבטחה של הקב"ה תעמוד להם!

וצריך להתבונן, כדי להבין את החידוש של רבנו זצוק"ל. שלכאורה, מה העניין בקרבנות? וכי יש להקב"ה צורך בקורבן? הרי כתוב בנביא (מיכה ו'): "במה אקדם ה' אכף לאלוהי מרום. האקדמנו בעולות, בעגלים בני שנה. הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן" וכו'. ז"א, שהנביא אומר לנו מפורש: שהקב"ה לא חפץ באלפי אילים, ולא במובחרים שבעגלים בני שנה!

ואלא שההסבר הוא כך: שהמהות של הקרבן - זה התקרבות לקב"ה. וזה יהיה עיי' "לימוד המוסר" שבו, ועיי"כ האדם חוזר בתשובה שלימה. כמו שמובא ברמב"ן (ויקרא פ"א ט') הטעם של הקרבנות וז"ל: "בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה דיבור ובמעשה, ציווה ה', כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה. ויתודה בפיו כנגד הדיבור. וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעיים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו. ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה, כי חטא לאלוהיו בגופו ובנפשו. וראוי לו שישפך דמו, וישרף גופו, לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה. וכי פר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש" וכי עכ"ל.

וזהו "לימוד המוסר בהתפעלות" ממש! וכי"כ בצורה חושית, עד שהאדם חוזר בתשובה ומתקרב להקב"ה. רק ההרהור שבדבר זה - שכך בדיוק היה אמור להיעשות לאדם בעצמו: את השחיטה, השרפה, וזריקת הדם וכי"כ זה ממש גורם לו שיתחרט על מעשיו. וכן הביא "בספר החינוך" (מצווה כה') את דברי הרמב"ן הנ"ל; והוסיף עוד טעם משלו על אותו הדרך של "לימוד המוסר" כדי שיחזור בתשובה, עיי"ש.

ולפי"ז מובן היטב מדוע הזכות של הקרבנות היא שתעמוד לנו בהבטחת הקב"ה לאברהם אבינו - שזהו "לימוד המוסר". ולימוד המוסר זהו הדבר שמקרב אותנו להקב"ה, שעיי"כ חוזרים בתשובה שלימה. ועיי' ההתעוררות של לימוד המוסר לחזור בתשובה שלמה - זהו הדבר היחיד שיכול להאיר לאדם את מצוותיו כבתחילה, ועיי"כ לזכות ביום הדין!

אורי - בר"ה; וישעי - ביוה"כ

ועפי"ז אפשר לנו להבין את דברי המדרש על הפסוק (תהילים כז' א): "לדוד ד' אורי וישעי ממי אירא" - ואמרו חז"ל: 'אורי' - בר"ה; 'וישעי' - ביוה"כ. וידועה בזה קושיית מרן הגר"י סלנטר זצ"ל משם הגר"י בלזר זצ"ל בספרו "כוכבי אור": מדוע הקדימו את ר"ה ליוה"כ - הלא מוטב שיתכפרו עוונותיו של אדם קודם שיבוא הקב"ה לגזור את הגזר דין בר"ה, ואז נהיה זכאים ונקיים מחטא בעת המשפט, וכך מיד נחתם לחיים!?

וז"ל הגרי"ב זצ"ל: איתא במדרש (ויק"ר פכ"א) עה"פ ד' אורי וישעי ממי אירא - (תהילים כז') "אורי - בראש השנה, וישעי - ביום הכיפורים". ואמר דלכאורה קשה, דהלא ידוע דהקב"ה שוקד על טובת ישראל ורוצה בהצלחתם, ויוה"כ הוא יום סליחה ומחילה - יום שנמחלו עונותיהן של ישראל, ור"ה הוא יום הדין, אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון - וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וכל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה, ואי"כ למה לא ציוה הקב"ה לעשות יוה"כ מקודם, ואחר שיטהרו מעונותיהן, יעשו ר"ה,

איש הכלל - נידון ככלל

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל

הגה"צ ז"ל כותב באגרתו, וז"ל בא"ד: "והכל יביא במשפט על כל דבור, ולא נאבד אפילו דיבור קל, וחטא הלשון על כולו - כמאמר חז"ל (תוספתא פאה פ"א): 'אלו דברים שאדם וכו' - ולשון הרע כנגד כולם'. ומה לי להאריך בזה העוון החמור מכל העבירות; 'כל עמל אדם לפיהו' (קהלת ו', ד) - אחז"ל שכל מצוותיו ותורותיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו. מה אומנתו של אדם בעוה"ז? ישים עצמו כאלם וכו', וידביק שפתותיו כשתי ריחיים וכו'. וכל כף הקלע - הכל בהבל פיו של דברים בטלים. ועל כל דבור הבל, צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו; וכל זה בדברים יתרים, אבל בדברים האסורים - כגון לשה"ר, וליצנות, ושבועות, ונדרים, ומחלוקת, וקללות, ובפרט בביהכ"נ ובשבת ויו"ט - על אלו צריך לירד לשאול מטה הרבה מאד. ואי אפשר לשער גודל היסורין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד, ולא נאבד אפילו דיבור אחד שלא נכתב". יעו"ש עוד בדברים הקדושים החוצבים להבות אש.

ועתה נשאל נא: אם אפשר להגיע, לידע ולהבין זאת ולשמור ולקיים - בלא לימוד המוסר?!

קטגור וסניגור ע"י החטא והמצוה

"ראב"י אומר: כל העושה מצוה אחת - קונה לו פרקליט אחד. וכל העושה עבירה אחת - קונה לו קטגור אחד. תשובה ומעשים טובים - כתריס בפני הפורענות" (אבות פ"ד, י"א).

מהו שאמר: "כל העושה מצוה" - לשון הווה; ולא אמר: "כל מי שעשה מצוה"? כמו"כ: מאי "אחת" דקאמר? הרי העושה מצוה - פירושו מצוה אחת; כי לא אמר "העושה מצוות" - אלא "מצוה"! וא"כ, מאי הוסיף לומר: "אחת"?

אלא הכי פירושו: אם אמנם משתדל האדם ומחפש לקיים כל המצוות, אבל מצוה אחת יש בידו שהוא עושה אותה תמיד ולא יסיח דעתו ממנה - "קונה לו פרקליט אחד"! וגם כאן יש לשאול כנ"ל: כיון שכתוב פרקליט - הרי פירושו אחד; ולמה הוסיף מלת "אחד"? אך הכוונה אחד - המיוחד, דהיינו הפרקליט המיוחד של כלל ישראל, והוא מיכאל השר הגדול למעלה, הוא נעשה פרקליטו של זה - העושה בתמידות מצוה אחת המיוחדת - מדה כנגד מדה! והנה, אם רוצים אנו לזכות במצוה אחת תמידית, וגם גורמת לקיום כל המצוות - ניקח לנו את מצוות לימוד המוסר...

"וכל העובר עבירה אחת - קונה לו קטגור אחד", פירוש: שמקיים כל המצוות ונזהר מכל העבירות; אך עבירה אחת הוא עובר עליה בתמידות ואינו מקבל על נפשו ליהרהר ממנה - והיינו "העובר עבירה אחת". "קונה לו קטגור אחד" - הוא המקטרג הגדול, השר מהמרכבה הטמאה, הוא הס"מ בעצמו ר"ל. אבל אל תאמר כי האיש הזה אבוד חלילה... אינו כן! כי גם לו יש תקנה - ע"י תשובה! והוא מה שמסיים ראב"י: "תשובה ומע"ט כתריס בפני הפורענות"!

ולכן נקבל עלינו - וגם אני חבר עמכם בזה - ללמוד מוסר בכל יום! וע"י לימוד המוסר תמיד - הרי נוכל לקנות לנו פרקליט אחד המיוחד! וכאמור. ועל הכל צריך לבקש רחמים שיעזרנו השי"ת. ונאמר (תהילים ק"ל, א'): "שיר המעלות ממעמקים קראתיך ד'" - שמעתי מהסבא מקלם ז"ל, שבכל אדם יש נקודה קדושה עמוקה בלבו; ואף אם היא טמונה ומכוסה בעפר החומר, כשהאדם מתנער מעפר, ומגיע לעומק הלב, להנקודה שבו - אז קראתיך ד'": הרי הוא קורא לאביו שבשמיים!

וכבר הזכרנו במק"א מעשה שהיה בקיניגסברג בבית חולים, ברשע כופר מפורסם אחד שחלה במחלה איומה ר"ל, ובא לשם ודרש ברופאים, ואמרו הרופאים שאין לו תרופה אחרת - רק אם יעשו לו ניתוח, וכולי האי ואולי יש תקוה שיתרפא. והוא היה מעוצבן ומופחד מאד, ולא הסכים לניתוח, ואמרו לו: א"כ אין לנו מה לעשות אתך - ותסע הביתה! ובע"כ הסכים, וכשהגיעה השעה ואמרו לו לעלות על המטה כדי לעשות הניתוח - התחיל לצעוק בקול גדול: "בידך אפקיד רוחי פדית אותי ד' אל אמת" - וכל האנשים שעמדו שם הזדעזעו.

והיינו כהנ"ל, שעל ידי הפחד והיסורים - התנער אדם זה מעפר טמטום לבו, והגיע עד להנקודה בעומק הלב, וקרא הקריאה הקדושה הזאת! והיינו ממעמקים קראתיך ה'!

(לב אליהו - מערכות התשובה)

"מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה" (טוש"ע סי' תקפ"א ס"ד) - והעניין הוא, להראות כי אנו בטוחים בחסדי השי"ת, שנצא זכאים ביום הדין. מאידך גיסא, במחבר שם סעיף ב', כתוב: "נוהגין להתענות בערב ר"ה". ובמשנ"ב מביא, שאפילו תינוקות מתענין; והיינו נערים בני י"ג שנה ונערות בני י"ב שנה. וא"צ לא קבלה ולא השלמה. וכ"כ המג"א בשם מהרי"ל.

ולכאורה, הרי דין א' סותר את השני! ושמעתי מהסבא מקלם ז"ל שאמר, דבאופן כללי - אנו בטוחים שנצא זכאים; כלומר: כלל ישראל בטוח. אבל כל יחיד ויחיד - צריך להתענות מאימת יום הדין. ולכאורה, אינו מובן: דהא הכלל - נעשה מהרבה פרטים; א"כ ממה נפשך: האיך אפשר לומר דהפרט אינו בטוח והכלל בטוח? והרי אין בכלל - אלא מה שבפרט!

אבל התשובה היא, דהאי כלל ופרט אין הכוונה בכמות - אלא באיכות! וממילא קושיה מעיקרא ליאת. דבאיכות - אין הכלל מורכב מפרטים; והכי קא אמרינן: בדבר שנוגע להכלל - אנו בטוחים שנצא זכאים; אבל בדבר שנוגע להפרט - ע"ז צריך כאו"א להתענות. למשל: אם ירדו גשמים או לא ירדו; אם יהיה חום גדול או קור וכדומה - זה נקרא כלל, כי זה נוגע להכלל. אבל אם יזוק פלוני מהגשמים; או אם ימות ח"ו בצמא אם לא ירדו גשמים - זהו פרט; כי אינו נוגע רק לפלוני - שהוא פרט.

ומכיוון שכן, יכול כל אדם פרטי להיות נדון ככלל! אם הוא אינו דואג עבור עצמו בפרטות - רק עבור הכלל; דהיינו, כשהוא מבקש מזון לו ולאנשי ביתו - מבקש גם עבור אחרים יחד עמו, ועושה חסד עם הבריות! וכן ברוחניות, אינו מחזיק טובה לעצמו; ולומד גם עם אחרים, או משתדל שאחרים ילמדו! וכן בתפילה, וכדומה. האיש הזה נקרא איש כללי! עליו משגיחים בשמים כמו על הכלל; והוא נעזר כמו הכלל; ובטוח שיצא זכאי כמו הכלל; כי חייו ושלומו נוגע לרבים - שהם הכלל! משא"כ אם כל דאגתו רק לעצמו - אין לו שום הבטחה שיצא זכאי.

ומובן פשוט, כי ענין זה קאי גם על רוחניות - דהיינו 'כפרת עוונות'. הרי בוודאי, כמה שנוגע להכלל - מתחשבים בשמים הרבה יותר מאל הפרט; וא"כ, איש כללי - נידון גם בזה כמו הכלל! וכן בענין התשובה - שאינה נקראת 'תשובה' עד שיעיד עליה יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד - כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה. ומי יכול לומר שהוא עומד במצב כזה? אבל איש כללי - נעזר מאת השי"ת על הכל!

ואמנם גם זה נכלל בגזר דינו של אדם בר"ה ויוהכ"פ - ואוי ואבוי לאדם שנכתב ושנתתם עליו גזר דין מב"ד של מעלה שישאר על טבעו, ולא יהיה נעזר להגביה את עצמו ולשבור מדותיו! הרי הוא אומלל מאד ר"ל, רחמנות גדולה על אדם זה! ולכן נקבל עלינו כאו"א להיות איש כללי - ואז בטוחים אנו בעזרת שמים, וכי נצא זכאים בדין!

חיוב לימוד המוסר

והנה, הזכרנו למעלה דברי הרמב"ם בענין התשובה, שהוא 'עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לכסלה עוד'. והדבר ברור שאי אפשר להגיע ל'תשובה' כזו - אלא רק בלימוד המוסר! ולא זולת זה! ואמת, שבישיבות יש סדר לימוד המוסר חצי שעה בכל יום - וזה בודאי צריך לשמור היטב, אבל איש משכיל צריך לדעת שאין זה מספיק! כי כשהאדם שוכב לישון - צריך ללמוד קצת מוסר; ולעשות חשבון עם נפשו איך עבר עליו היום בעסק התורה - ואם לא ביטל זמנו בדברי הבל ח"ו; וכ"ש בדברים אסורים כגון לשה"ר וליצנות ח"ו. ושנינו בתוספתא פאה (פ"א) שעונש עוון לשה"ר - כנגד כולם! וצריך האדם לחשוב, עם נפשו בכל יום קודם השינה איך עבר עליו היום!

והנה, הגר"א ז"ל - היה איש נורא ('אגיוואלד מענטש' בלע"ז). הגר"ח ז"ל מוולאזין, תלמידו, כותב וזה תוכ"ד: פעם אחת הצעתי לפניו עשרה נוסחאות בספר יצירה (והגמ' הרי מביאה שע"י ספר יצירה יכולים לברוא בעל חי, וגם אדם, אלא שהאדם הנברא ע"י ספר יצירה - אינו יכול לדבר, כי הדיבור באדם הוא רק ע"י הנשמה שנותן בו הקב"ה באדם, וכמ"ש (בראשית ב'- ז): 'וייצר וגו' ויפח באפיו נשמת חיים', ואונקלוס מתרגם: 'נשמת חיים - רוח ממלא'). ואמר לי, שהנוסח האמיתי בספר יצירה, הוא נוסח האר"י ז"ל; אלא שיש טעות הדפוס במקום אחד שם; והוא ז"ל הגיה ותיקן הטעות. ושאלתי אותו: 'אם קל לברוא גולם?', ואמר לי שזה לא מהדברים הקשים. וכי פעם אחת, כבר היה באמצע לברוא גולם עפ"י ספר יצירה, ועבר לפניו תמונה אחת - והפסיק; כי ראה מזה שבשמים אין מרוצים מזה. ושאלתי לו בן כמה היה אז, ואמר לי: 'פחות מ"ג שנה!'... הרי כמה נורא היה האיש הזה - שכשהיה פחות מ"ג שנה, כבר ידע על בוריו את הספר יצירה! והיה באמצע לברוא גולם!